

En record de l'autor que va sorprendre amb 'La torre dels vicis capitals'

Terenci o la provocació

Josep Faulí

Terenci Moix, l'escriptor que ens ha deixat aquesta setmana, es feia dir Terenci, però molts l'hem conegut per Ramon-Terenci i, fins i tot, per Ramon a seques: així és com el van batejar, mentre que Terenci és el nom que ell s'autoimposà sense passar per l'Església. En el trànsit de Ramon a Ramon-Terenci, quan li abellia, explicava que canviava perquè no el confonguessin amb un escriptor d'una altra generació: Ramon Moix i Cusidó (Sabadell, 1910-1983). Era difícil de saber el que hi havia de veritat o de *boutade* en aquesta explicació, que ell donava amb un punt d'ingenuïtat, una ingenuïtat que no acaba de lligar amb l'escriptor que tot just començàvem a conèixer.

Alguns dels meus companys del jurat del Víctor Català del 1967 –Calders, Espinàs, Nonell i Ruiz Calonja– van tenir poc menys que un ensurt amb ell. I no pas amb ell precisament, sinó amb les narracions de *La torre dels vicis capitals* (1968), que li vàrem premiar. Aquella, ja des d'aquell primer moment, era una veu diferent: potser no sabíem encara si millor o pitjor, però sense cap mena de dubte, diferent, molt diferent. Els temps, definitivament, havien començat a canviar. De vegades es pontifica que la nostra societat no va ser conscient del canvi o del que, per ell mateix, representava el nou escriptor: és una afirmació feta des de la nebulosa de la història, però sense coneixement de la realitat. Per entendre-ho, només cal resseguir aquesta cronologia, que dono, només com a mostra d'un èxit evident: 1967, premi Víctor Català per *La torre dels vicis capitals*; 1968, premi Josep Pla per *Onades sobre una roca deserta* (1969); 1970, premi Crítica Serra d'Or de novel·la per *El dia que va morir Marilyn* (1969); 1971, premi Prudenci Bertrana per *La increada consciència de la raça*, obra publicada amb el títol de *Siro o la increada consciència de la raça* (1972); 1973, premi Crí-

tica Serra d'Or de novel·la per aquest mateix *Siro*; 1977, premi Crítica Serra d'Or de conte per *La caiguda de l'Imperi Sodomita i altres històries herètiques* (1976).

És fàcil de veure que es tracta d'una dècada prodigiosa autèntica (1967-1977), poques –o cap?– vegades repetida en la nostra història literària. I és autèntica i prodigiosa malgrat que, en tota ella, més que en cap altre moment de la seva vida, l'escriptor, nascut el 1943 i que, per tant, té entre 24 i 34 anys, és fidel a la doble condició de provocador i transgressor. Tant en la teoria com en els actes, uns actes sovint més dedicats a la galeria de la provocació que no pas a la seva realització estricta. No oblidaré mai, per exemple, el dia que, en un racó del Centre Lleidatà, es petonejava –ell– amb una escriptora, el nom de la qual no diré però més d'un ja sap, amb la intenció, clara i ben declarada, d'escandalitzar algunes de les persones habituals a les sessions literàries del Centre.

Però no tot era provocació i transgressió: els sis premis ressenyats en una sola dècada no van ser fruit pas d'aquesta marginalitat escollida, sinó de la qualitat d'unes obres que, fins i tot quan palesaven problemes d'aprenentatge, mai no deixaven de testimoniar personalitat i geni creador. Per això *El dia que va morir Marilyn* continua essent una de les nostres grans novel·les, una gran novel·la que mereixia amb escreix l'edició revisada del 1996. Aquesta excel·lència literària indubtable apareixia en una societat amb problemes: per això, la presentació de l'obra, amb parlaments previstos de Josep Maria Castellet i Joan de Sagarra,

N. VAN DEN BERG

que s'havia de fer a la Cucafera (Brusi, 37) el 29 de desembre del 1969, va ser suspesa a causa de les dificultats que, en aquells moments, afectaven Edicions 62.

Moix va demostrar sempre una notable inclinació vers aquesta editorial, de manera que, quan la Selecta, després de l'èxit de la primera edició, va voler reeditar *La torre dels pecats capitals*, ell s'hi va negar perquè projectava una segona edició al seu gust a càrrec d'Edicions 62. Aquesta maniobra va conduir als volums *Lili Barcelona i altres travestis* (1978) i *Assassinar amb l'amor i altres contes* (1979). A la Selecta, "en compensació", li va donar *Terenci del Nil. Viatge sentimental a Egipte* (1970).

La creació en llengua castellana és una altra cosa. Com ho són les finalitats. L'autor ha passat de testimoniar i fomentar una ruptura i un canvi a acaronar la popularitat i les seves conseqüències materials. Ho fa, però, quan ja és un escriptor arrodonit, que fa fàcils totes les dificultats. La nova perspectiva enllaça amb l'antiga dedicació

–vocació– egípcia. I el rebel esdevé, per la força de sempre, un escriptor popular considerable.

Quan el 1992 torna a la literatura catalana –*El sexe dels àngels*– tot ja és diferent: res ja no sorprèn ni ell pot ser cap sorpresa. Tot i els elogis de Gimferrer, es tracta d'una bona novel·la, però lluny de la força, de l'emoció i de la representativitat d'*El dia que va morir Marilyn*: tot hi és més correcte i, per tant, menys moixià.

La personalitat literària de Terenci Moix, des del mateix moment que es va presentar entre nosaltres, ha tingut crosses importants en el cinema, els còmics i l'homosexualitat. L'ha caracteritzat un afany d'introspecció crítica en

la nostra realitat amb tendència a la caricatura fàcil, perquè la seva posició intel·lectual i humana era, permanentment, la de la iconoclastia. De forma permanent i sistemàtica, és a dir, amb raó o sense. Em costa d'oblidar, en aquest sentit, un *Satiricòssimo* –amb dues esses–, nom d'una secció que signava al *Tele/Expres*: em refereixo exactament a aquell que es titulava *¡Ay, maese Artells, no me toqués el voraviu!* i va ser publicat el 12 de novembre del 1970, és a dir, en plena febre provocadora i transgressora. Com que el temps passa i tot ho cura, el Terenci Moix que, el 1970, tracta ben poc deferentment un servidor de la llengua com Eduard Artells, és el mateix que, vint-i-tants anys després, en publicar *El sexe dels àngels*, expressa gratitud pública a Pere Gimferrer, Amadeu Fabregat, Andreu Rossinyol i Marcel Plans. I una cosa semblant fa en l'edició definitiva d'*El dia que va morir Marilyn* amb Joaquim Molas, Enric Cassany i, una altra vegada, Gimferrer i Rossinyol.

• Josep Faulí. Periodista i escriptor

Aznar no llegeix Graham Greene

Jaume Reixach

Acabo de veure el film de Philip Noyce *El americano impasible*, basat en la novel·la homònima de Graham Greene, i –no sé per què– en sortir del cinema m'han entrat unes ganes boges d'enviar aquesta i altres novel·les de Greene al president Aznar, a veure si la lectura de Greene aconseguia fer-lo recapacitar.

Li enviaria, a més d'*El americano impasible*, on queda retratada la doble moral dels americans en el conflicte vietnamita, algunes de les novel·les més famoses de l'escriptor britànic, en les quals els "partidaris de l'ordre" queden també perfectament retra-

tats com el que en realitat són: els més actius aliats del diable.

Sí, del diable. Perquè l'ordre que s'entesten a mantenir els "partidaris de l'ordre" és, segons Greene, molt pitjor que el desordre que pretenen esmenar. Això queda molt clar, per exemple, a *Una pistola en venda*, on l'agent de policia Mather no sap sinó repetir "que la llei sigui respectada", una obsessió que li impedeix veure res que estigui més enllà del nas. Com el president Aznar, vaja.

També li recomanaria que llegís *El poder i la glòria*, on el lloctinent que hi apareix només creu en el paradís terrenal que l'Estat promet als ciuta-

dans de Mèxic, a condició –és clar– que abandonin les seves piadoses conviccions. En aquest personatge –apunta Moeller– esclata la gran mentida dels actuals totalitarismes polítics. El lloctinent està disposat a qualsevol carnisseria, sempre que reundi en benefici propi. No entén el dret que qualsevol persona té de ser feliç a la seva manera, seguint les seves orientacions. Només hi pot haver una felicitat: la que promet l'Estat.

També li recomanaria així mateix que llegís *El fons de la qüestió*, on trobarà el personatge de Wilson, que és probablement el que millor encarna tots els tics dels "partidaris de l'ordre".

Wilson és un agent enviat pel servei d'informació anglès per tal de vigilar les activitats de Scobie. No cal dir que es pren la seva missió molt a pit. Quan, després de la mort de Scobie, es casa amb Lluïsa, està convençut d'haver acomplert un deure sagrat; convençut d'haver alliberat la societat d'un indesejable. Igual que Aznar en la seva obsessió per eliminar Saddam.

Sí, seria molt sa i molt profitós que Aznar llegís algunes de les novel·les de Graham Greene. Potser deixaria de creure en els messianismes terrenals. Estem cansats de les grans paraules que se salden amb milers de morts i presoners. Cansats que ens vulguin salvar. Ens sentirem salvats el dia que els "partidaris de l'ordre" mundial ens deixin en pau.